

KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**KIRGIZİSTAN'DA BALKARLAR'IN SOSYAL VE
KÜLTÜREL HAYATI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zalina ADOBAŞEVA

BİŞKEK 2014

KIRGIZİSTAN-TÜRKiYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KIRGIZİSTAN'DA BALKARLAR'IN SOSYAL VE
KÜLTÜREL HAYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zalina ADOBAŞEVA

Danışman

Yrd. Doç. Mehmet KILDIROĞLU

BİŞKEK 2014

ÖZ

Yazar	Zalina ADOBAŞEVA
Üniversite	Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	Tarih
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	
Mezuniyet Tarihi / / 2014
Tez Danışman(lar)ı	Yrd.Doç.Dr.Mehmet KILDIROĞLU

KIRGIZİSTAN'DA BALKARLAR'IN SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYATI

Bu çalışma Kırgızistan'daki Balkarların sosyal ve kültürel yönünü çıkarmayı amaçlayan ve Eylül 2013- Mayıs 2014 tarihleri arasında Kırgızistan'da gerçekleştirilen bir araştırmanın ürünüdür. Yapılan ilmi çalışmanın temel amacı, Kırgızistan'daki Balkarların kültürel hayatlarını ve kültürlerindeki meydana gelen değişiklikleri anlatmaktır. 1944'dan başlayarak toplu şekilde Kırgızistan'a göç etmiş olan ve yarım yüzyıldan fazla burada oturan Balkarlar sosyal ve kültürel açıdan başlı başına bağımsız bir araştırma konusudur. Hele ki Kırgızistan'daki Balkarlar azınlık grubu oluşturduğu için bunların siyasal ve sosyal davranışları, temel hak ve özgürlüklerin korunması, barış ve hoşgörü içinde yaşaması ülkenin demokrasiye geçişi bakımından da büyük önem taşımaktadır. Seçtiğim tez konusunun diğer bir önemi küreselleşme süreciyle ilgilidir. Küreselleşme sürecinin hedefi dünya hükümeti vatandaşının yaratılmasıdır. Ama ne var ki bunun sonucu olarak şöyle bir problem ortaya çıkıyor: böyle global devlette herhangi bir insan sosyal değer olarak sayılacak mı? Muhtemelen değil. Bunun için herhangi bir medeniyetin ayakta durabilmesi için her bir halkın dilinin, kültürünün korunması önemlidir. Tez yazarken mülakat, anket soruları gibi birincil kaynaklar ve ikincil kaynaklar olarak kitaplar ve makaleler kullanılmıştır. Yapılan mülakat, hazırlanan anket soruları Balkarların Kırgızistan'daki sosyal ve kültürel hayatlarını incelemeye yönelik

soruların yanıtlarını içermektedir. Konunun amacına uygun olarak tezde uygulanan yöntem, konuyla ilgili yapılan araştırmaların önemini açıklamaya yöneliktir. Öncelikle Balkarlarla ilgili mevcut olan genel araştırmalar ve diğer kaynaklar (folklorik bilgiler, görsel belgeler vs.) genel bir incelemeye tabi tutulup, konumuza ilişkin genel kapsam ve özellikler üzerinde durulması gereken konular tespit edilerek araştırmamızda bu konulara daha fazla yer verilmesine gayret edilmiştir. İnceleme planı oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma bilimsel nitelik taşıması için konumuz gereğince saha çalışmaları yapılacaktır.

Araştırma “giriş”, “üç ana bölüm” , “sonuç” gibi temel kısımlar olmak üzere , bunun yanında “içindekiler”, “kaynakça”, “ekler” gibi yardımcı bölümlerden oluşmaktadır. “Giriş” kısmında araştırma konusunun tanımı, önemi yapılmakla beraber genel çerçevesi çizilmekte ve temel metodolojik bilgiler verilmektedir. İlk bölümde Balkarların eski dönemlerden başlayarak günümüze kadar kısaca tarihçesi incelendi. Tezim ile doğrudan ilişkili olan bölümler ikinci ve üçüncü bölümlerdir. Bu bölümlerde Balkarların sosyal ve kültürel hayatı derlenmiştir. Balkarların doğum, sünnet geleneği, düğün, ölüm gibi gelenek ve görenekleri ele alınmıştır. Kültürel hayatın ayrılmaz bir parçaları olan giyim-kuşam, yiyecek-içecek gibi konular araştırılmıştır. Kırgızistan’daki Balkarların kültürel hayatı incelenmekle beraber Balkar halkının Kırgızistan’a geldikleri dönemden itibaren kültürlerindeki ortaya çıkan değişiklikler ele alınmıştır. Çalışmanın ekler kısmında kaynak kişilerin geçmişteki ve günümüzdeki fotoğraflar, haritalar yer alıyor.

Çalışmanın esasında şu sonuca varılmıştır ki Kırgızistan’daki Balkarlar küreselleşme sürecinde kendi kültürel varlıklarını koruyabilmişler ve korumaktadırlar. Bu ise çok önemlidir. Bunca büyük kayıplara uğramalarına, geniş bir alana sürülmelerine rağmen Balkarlar sürdürülen yerlerde kendi kimliklerini, kültürünü korumayı başarmışlardır. Halk kendi haklarını korumaya ve kendi kimliklerini ortaya çıkartarak dünyaya kendi sesini duyurmaya çalışmaktadır.

Kırgızistan’daki Balkarlar azınlık grubu oluşturduğu için onların temel hak ve kültürlerinin korunması, barış ve hoşgörü içinde yaşaması ülkede yerleştirilmeye çalışılan demokratik değerler ve demokrasi bakımından çok önemlidir. Demokratik yönetim şeklini benimsemiş ülkeler kendi bünyesinde bulunan ve farklı kimliklere, kültürlere ve tarihsel zenginliklere sahip olan azınlıkların barış ve düzen içinde yaşamalarını temin etmelidir. Eşitlik ilkesi ile farklı kimlik ve kültüre mensup vatandaşların kendi kimliklerini koruma

ve geliştirme hakları (yayın, kendini ifade, öğrenim gibi) güvence altına alınmalıdır. Azınlık haklarını tanıyan güçlü devletler kendi topraklarında yaşayan halklarla kendi vatandaşlarıyla kurdukları ilişkilere dayanarak ayakta durmakta ve güçlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Balkarlar, Kırgızistan, Balkarların sürgünü, sosyal hayat, kültürel hayat, gelenek ve görenekler, küreselleşme, demokrasi, vs.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	Залина Адобашева
Университет	Кыргыз-Түрк Манас Университети
Адистиги	Тарых
Багыты	Магистрдик диссертация
Иштин сыпаты	
Беттердин саны / / 2014
Бүтүрүү датасы	Доц.док.м.а.Мехмет Кылдыроглу

Кыргызстандагы балкарлардын социалдык жана маданий жашоосу

Бул илимий иш, 1944-жылы Кыргызстанга сүрүлгөн балкарлардын социалдык жана маданий абалын анализдөө максатында 2013-жылдын сентябрь айынан тартып, 2014-жылдын май айларынын аралыгында жүргүзүлгөн изилдөөнүн натыйжасы болуп саналат. Аткарылган илимий изилдөөнүн негизги максаты, Кыргызстанда жашап жаткан балкарлардын маданий жашоосунда жана маданиятында болуп жаткан өзгөрүүлөрдү ачып берүү болуп саналат. 1944-жылдан тартып, топ-топ болуп Кыргызстанга жер которгон жана жарым кылымдан ашуун жашоо кечирген балкарларды, социалдык жана маданий өңүттөн алып караганда, изилдөөгө ала турган тема болуп эсептелет. Кыргызстандагы балкарлардын саны аз болгондугу үчүн, бул улуттун саясий жана социалдык мамилелери, укук жана эркиндиктерине кам көрүлүшү, тынчтык жана ынтымак ичинде жашоосу дагы өлкөнүн демократияга өтүү багытынан алып караганда абдан маанилүү. Тандап алган магистрдик ишимдин дагы бир актуалдуулугу ааламдашуу процесси менен байланыштуу. Ааламдашуу процессинин максаты дүйнөлүк адамды жаратуу. Бирок мунун натыйжасында төмөндөгүдөй маселелер жаралууда: Мисалы, ааламдашкан мамлекетте кандайдыр бир адам социалдык баалуулук катары каралабы? Мүмкүн эмес. Кандайдыр бир цивилизациянын жашап кетүүсү үчүн ар бир калктын тили, маданияты сакталууга тийиш.

Илимий ишимди маектешүү, сурамжылоо сыяктуу ооздон алынган булактардан жана китептер, макалалар сыяктуу жазуу булактарын колдонуу менен жаздым. Маектешүү жана сурамжылоо үчүн даярдалган суроолор Кыргызстандагы балкарлардын социалдык, маданий жашоосун изилдөөгө ылайык түзүлгөн. Теманын максатына ылайык, илимий ишти жазууда колдонулган метод, аталган тема тууралуу жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн маанисин толук ачып берүүгө багытталат. Адегенде балкарлар тууралуу ушул убакытка чейин жүргүзүлгөн изилдөөлөр жана булактарга (фольклордук маалыматтар, видео, фотографиялар ж.б.) анализ жасалып, темага байланышкан негизги, басым жасала турган түшүнүктөр жана өзгөчөлүктөр белгиленип, илимий иште аларга көбүрөөк орун берилди. Изилдөөнүн планы түзүлдү. Изилдөөнүн илимий өзгөчөлүгүн көрсөтүү үчүн талаа изилдөө иштеринин алынган маалыматтар да пайдаланылды.

Илимий иш ‘киришүү’, ‘үч башкы параграф’, ‘жыйынтыктоо’ сыяктуу негизги бөлүмдөрдөн, муну менен бирге ‘мазмуну’, ‘колдонулган адабияттар’, ‘түшүндүрмөлөр’ сыяктуу жардамчы бөлүмдөрдөн турат. ‘Киришүү’ бөлүмүндө изилдөөнүн темасы жана анын актуалдуугу аныкталып, изилдөөнүн алкагы, негизги методологиялык маалыматтар берилди. Биринчи бөлүмдө балкарлардын байыркы доорлордон баштап, бүгүнкү күнгө чейинки кыскача тарыхына анализ жасалды. Магистрдик ишимдин темасына түздөн-түз тиешелүү болгон маалыматтарга экинчи жана үчүнчү бөлүмдөрдө орун берилди. Аталган бөлүмдөрдө балкарлардын социалдык жана маданий жашоо-турмушу изилденип жазылган. Балкарлардын адам жарык дүйнөгө келгендеги жасаган ырым-жырымдары, баланы отургузуу, той, жана маркумду акыркы сапарга узатуу сыяктуу каада-салттары изилденди. Материалдык маданияттын ажырагыс бөлүгү болгон кийим-кечек, тамак-аш сыяктуу маселелер колго алынды. Кыргызстандагы балкарлардын маданий жашоо-турмушун изилдөө менен бирге балкар калкынын Кыргызстанга келгенден кийинки маданиятында болгон өзгөрүүлөргө көңүл бурулду. Изилдөөнүн кошумча түшүндүрмөлөр бөлүмүндө маалымат берүүчүлөрдүн эски жана жаңы сүрөттөрү, карталарга орун берилди.

Изилдөөнүн натыйжасында, Кыргызстандагы балкарлар ааламдашуу алкагында өздөрүнүн маданиятын сактап кала алышты жана сактап келе жатышат деген жыйынтык чыгарылды. Бул абдан маанилүү болуп саналат. Канчалык чоң

жоготууларга, алыскы аймактарга сүрүлгөндүгүнө карабастан балкарлар барган жерлеринде улут катары жок болуп кетпей, өз маданиятын сактап калууга жетишишти. Калк өз укуктарын коргоп, улут катары жашап, дүйнөгө таанылуу аракетинде.

Кыргызстандагы балкарлар азчылыкты түзгөндүгү үчүн алардын укуктарынын жана маданиятынын коргоого алынышы, тынчтык жана ынтымак ичинде жашоосу өлкөдө демократиялык баалуулуктарды орнотуу жана демократиялык өңүттөн алып караганда абдан маанилүү болуп саналат. Өнүгүүнүн демократиялык жолун тандап алган өлкөлөр өз ичиндеги ар кайсы улуттарга, өз маданиятына жана тарыхый байлыктарына ээ болгон улуттардын тынчтык жана тартип ичинде жашоосуна шарт түзүшү керек. Тең укуктуулуктун негизинде ар кандай иденттеги жана маданияттагы жарандардын өз иденттүүлүгүн коргоого жана өнүктүрүүгө (басма, өзүн өнүктүрүү, билим алуу сыяктуу) кепилдик берилиши керек. Мамлекет ичинде жашаган азчылык улуттардын укуктарын тааныган күчтүү мамлекеттер өз жарандары менен болгон мамилелерге таянып өнүгүүдө.

Ачкыч сөздөр: Балкарлар, Кыргызстан, Балкарлардын сүргүнү, социалдык турмуш, маданий жашоо-турмуш, каада-салт жана үрп-адаттар, ааламдашуу, демократия жана башкалар.

АБСТРАКТ

Подготовила	Залина Адобашева
Университет	Кыргызско-Турецкий Манас Университет Манас
Специальность	История
Направление	Магистерская диссертация
Характеристика диссертации	
Количество страниц / / 2014
Дата окончания	И.о.доц.док. Мехмет Кылдыроглу

Общественная и культурная жизнь балкарцев Кыргызстана

Данная работа направлена на изучение социальной и культурной жизни балкарцев Кыргызстана и является продуктом исследования, проведенного в Кыргызстане с сентября 2013 года по май 2014 год. Основной целью работы является изучение культурной жизни балкарцев и выявление изменений в культуре балкарского народа. Изучение балкарского народа, насильно выселенного в Кыргызстан и проживающего здесь более полвека, сквозь призму их социальной и культурной жизни является самостоятельной темой изучения. Тем более, что защита прав и свободы балкарцев Кыргызстана, представляющих собой меньшинство, а также их политические и социальные движения имеют большое значение с точки зрения перехода к демократии в стране. Значимость выбранной мною темы связана также с глобализацией. Целью глобализации является создание гражданина мирового государства. Однако в результате этого возникает следующий вопрос: «Будет ли иметь социальную ценность человек в таком глобальном государстве?» Вероятно, нет. Вот почему для стойкости какой-либо цивилизации важно сохранить язык, культуру всех народов.

При написании данной работы были использованы первоисточники, а также в качестве второстепенных источников – книги и статьи из журналов. Сделанные интервью, составленные анкетные вопросы содержат вопросы, направленные на изучение социальной и культурной жизни балкарцев Кыргызстана. В первую очередь были изучены источники, касающиеся балкарцев, а также такие источники,

как фольклор, аудио, видео документы и т. д. Был составлен план исследования. Вследствие того, что данная работа носит научный характер, будут проведены полевые исследования.

Работа состоит из таких основных частей как 'введение', 'три основные главы', 'заключение', и вспомогательных частей, как 'содержание', 'список литературы' и 'дополнения'. Во 'введении' даны описание темы исследования, значимость темы, приведены основные методологические знания, а также показаны основные рамки исследования. В первой главе вкратце изучена история балкарцев с древнейших времен по настоящее время. Непосредственное отношение к диссертации имеет вторая и третья главы. В этих главах изучена социальная и культурная жизнь балкарцев. Затронуты обычаи и традиции балкарцев, проводимые во время рождения, смерти человека. Рассмотрены также такие обычаи, как свадьба, обрезание. Изучены такие неотъемлемые части культуры, как одежда, еда. Параллельно исследованы изменения в культуре балкарцев с момента их выселения в Кыргызстан. В «дополнении» данной работы имеются фотографии балкарцев, проживающих в Кыргызстане.

В результате данного изучения были подведены итоги, согласно которым балкарцы Кыргызстана в процессе глобализации сумели сохранить свою культуру. А это очень важно. Несмотря на то, что балкарцы были насильно выселены с родных мест и понесли во время этих ужасных событий большие потери, в местах выселения народ сумел сохранить не только свою культуру, но и свою идентичность. Народ в процессе глобализации старается сохранить свою культуру и права. Вследствие того, что балкарцы Кыргызстана представляют меньшинство, защита их прав и культуры представляет огромную ценность с точки зрения становления демократии в Кыргызстане. Страны с демократической формой правления должны обеспечить мирную и согласованную жизнь меньшинств, имеющих разные культурные ценности и проживающих в пределах их территорий. Согласно принципу равенства, права людей, имеющих разную культуру и идентичность, должны быть гарантированы государством. Лишь те государства, которые признают права меньшинств и ссылаются в своих действиях на выстроенные отношения с гражданами, могут быть устойчивыми и стабильными.

Ключевые слова: Балкарцы, Кыргызстан, выселение, социальная жизнь, культурная жизнь, традиции и обычаи, глобализация, демократия и т. д.

ABSTRACT

Author	Zalina ADOBASHEVA
University	Kyrgyz-Turkish Manas University
Department	History
Discipline	Master's Thesis
Type of thesis	
Number of pages / / 2014
Date of graduation	Doç.Dr.Mehmet KYLDYROĞLU

SOCIAL AND CULTUREL LIFE OF BALKARS IN KYRGYZSTAN

This work is directed on studying of social and cultural life of Balkars of Kyrgyzstan and is a product of the research conducted in Kyrgyzstan from September, 2013 till May, 2014. Main objective of the work is studying of cultural life of Balkars and identification of changes in culture of the Balkar people. Studying of the Balkar people, violently moved to Kyrgyzstan and living here more than half a century, through a prism of their social and cultural life is an independent subject of studying. Especially as protection of the rights and freedom of minority groups like Balkars of Kyrgyzstan, and also their political and social movements are of great importance from the point of view of transition to democracy in the country. The importance of the subject chosen by me is connected also with globalization. The purpose of globalization is creation of the citizen of the world state. However it is resulted by the following question: Whether "Will have the social value of people in such global state?" It is probable, no. That is why for firmness of any civilization it is important to preserve and protect culture, language of all people.

At the time of writing this work there were used primary sources, and also as minor sources – books and articles from magazines. The interviews and the biographical questions contain the questions directed on studying of social and cultural life of Balkars of Kyrgyzstan. First of all the sources concerning Balkars, and also such sources as the folklore, audio, video documents and so on. There were made the research plan. Because of the scientific character of this work, there will be conducted field researches.

Work consists of such main parts as "introduction", "three main heads", "conclusion", and accessories, as "contents", "list of references" and "additions". In "introduction" there are given the description of a subject of research, the importance of a subject, the main methodological knowledge, and also there is shown the main framework of research. In chapter 1 there is studied the brief history of Balkars from the most ancient times to present time. The second and third heads are directly connected with the thesis. In these heads is studied the social and cultural life of Balkars. There are investigated the customs and the traditions of Balkars which are carried out to time of the birth, death of the person. There are considered such customs, as a wedding, circumcision. There are also studied such integral parts of culture, as clothes, food. In parallel with it there are studied the changes in culture of Balkars from the moment of their eviction to Kyrgyzstan. In "addition" of this work there are photos of the Balkars living in Kyrgyzstan.

As a result of this studying there was summed up that in globalization process the Balkars of Kyrgyzstan could protect their culture and traditions. And it is very important. In spite of the fact that Balkars were violently moved from native places and suffered during these awful events heavy losses, in eviction places the people managed to keep not only the culture, but also the identity. The people in the course of globalization try preserve and protect their rights and culture. Because of Balkarians of Kyrgyzstan represent a minority, protection of their rights and culture is of great value in the view of democracy in Kyrgyzstan. Country with a democratic form of government should ensure a peaceful and coherent life of minority, which has different cultural values and living within their territories. According to the principle of equality the rights of people with different culture and identity, must be guaranteed by the state. Only those states that recognize the rights of minorities and link their actions to developed relations with citizens, can be sustained and stable.

Key words: Balkars, Kyrgyzstan, eviction, social life, cultural life, traditions and customs, globalization, democracy etc.

